

Zeister Historisch Genootschap

Nieuwsbrief

Zomer 2013

In deze Nieuwsbrief

- Van de voorzitter
- 't Onvolprezen Zeister Bosch
7 september –
6 oktober 2013
- Van de Poll lezing 9 september 2013
100 jaar Zeisterbosch
- 2 oktober 2013
Excursie
Blookerpark
- Filmvoorstelling in Figi
7 oktober 2013
- 28 oktober 2013
Historisch Café

Van de voorzitter

In deze Nieuwsbrief een treft u o.a. een aankondiging van de activiteiten aan die het Zeister Historisch Genootschap (ZHG) in 2013 u nog te bieden heeft.

De tentoonstelling 't Onvolprezen Zeister Bosch is tot stand gekomen met een aantal van de Erfgoedpartners waarbij, zoals de afgelopen jaren ook het geval was, de tentoonstellingscommissie van het ZHG een zeer prominente plaats inneemt. Ook vanaf deze plaats een hartelijk dank voor alle inspanningen. In korte tijd moet met uitsluitend vrijwilligers enorm veel werk verzet worden.

De lezing over het Zeister bos vormt een mooie aanvulling/achtergrond aan de tentoonstelling.

De Erfgoedpartners, ik noem ze op deze plaats graag nog eens: Gemeente Zeist, Zeister Historisch Genootschap, Museumstichting het Hernhutterhuis, Historisch Vereniging Den Dolder, t Gilde Zeist, Stichting De Zilver-Kamer Zeist, Commissie Open Monumentendag; RegioCultuurCentrum Idea, Hotel Theater Figi & Slot Zeist en Stichting Oude Algemene Begraafplaats Zeist, zijn actief op velerlei terrein.

U kent natuurlijk de website: www.Geheugen.van.Zeist.nl, maar laat u zich ook al informeren via twitter? Praktisch iedere dag is er wel wat nieuws te vertellen of wordt u aangespoord een kijkje te komen nemen waar dan ook in Zeist.

Helaas is er nog geen nieuws te melden over de beloofde beeldbank. In de vorige Nieuwsbrief meldde ik dat we u op de hoogte brengen wanneer er wat te zien valt, helaas bij die belofte moet ik me nu ook houden, maar het komt echt, daar kunt u van op aan.

Voor ons blad Seijst kijken we altijd weer uit naar bijdragen van donateurs, veel verhalen over (een stukje) Zeister geschiedenis zijn in de loop der jaren gepubliceerd. Maar misschien heeft u ook wel suggesties voor verhalen, schrijft u niet zelf dan kunnen we een schrijver vragen. Zie met belangstelling naar uw reacties uit.

Ook nogmaals de oproep: *wanneer u een e-mail adres heeft wilt u ons dit doorgeven zodat u deze Nieuwsbrief voortaan digitaal ontvangt.*

Voor diegenen die deze Nieuwsbrief nu al digitaal ontvangen hoeven natuurlijk niet te reageren.

Daaraan toegevoegd, het dringende verzoek om wanneer u verandert van emailadres dit door te geven. Na elke verzending per e-mail komen er 10-20 e-mails onbesteld retour.

Heeft u vragen, suggesties voor activiteiten van het ZHG, u bent altijd welkom.

Op dinsdagmorgen van 10-12 uur en op de eerste zaterdag van de maand van 12-14 uur bent u welkom in het geschiedenhuis, maar iedere dag bent u welkom op onze website WWW.zeist-historie.nl of via: info@zeist-historie.nl of fl.devrijer@worldonline.nl

Flora de Vrijer

- 16 november 2013
Geschiedenis-
huis Sale
- Nieuw in de
Collectie
- Nieuwe boeken

TENTOONSTELLING 'T ONVOLPREZEN ZEISTER BOSCH

Wanneer u dit leest, wordt de laatste hand gelegd aan de tentoonstelling 't Onvolprezen Zeister Bosch, die van 7 september t/m 6 oktober 2013 in Slot Zeist is te zien.

De tentoonstelling gaat over de geschiedenis van het Zeisterbos. Aanleiding is de aankoop precies 100 jaar geleden van 200 hectare bos door de Gemeente Zeist. De veiling van de wijd en zijd vermaarde "Zeister Bosschen" vond plaats in september 1913. Door die aankoop werd voorkomen dat dit gebied is volgebouwd.

Het Zeisterbos is een overblijfsel van de 18de-eeuwse buitenplaats Beek en Royen aan de Tweede Dorpsstraat. De statige rechte lanen (Laan van Beek en Royen, Kippenlaantje) en de beek in het bos behoren tot de oorspronkelijke aanleg. In de 19de eeuw zijn hier de buitenplaatsen Hoog Beek en Royen en Pavia gebouwd. Uit die tijd stamt de landschappelijke aanleg met gebogen lanen en slingerende vijvers.

Het bos was de afgelopen eeuw - zeker voor de oorlog - een belangrijke toeristische trekpleister voor dagjesmensen en pensiongasten én het recreatiebos voor de Zeistenaren. Binnen zijn grenzen vonden bijzondere ontwikkelingen plaats, zoals de aanleg van het ziekenhuis en de algemene begraafplaats, (toch) woningbouw en de vestiging van het bezoekerscentrum De Boswerf. Ook de padvinderij vond zijn plek in het bos. In de jaren '30 was er een kleine dieren tuin bij het Jagershuis, waarvan de kunstrots met maneschappen nog rest. De naam Bisonveld herinnert aan de bisonen, die hier in de eerste helft van de 20ste eeuw graasden.

Het bosbestand bestond oorspronkelijk uit grove dennen. De laatste 100 jaar is het beheer gericht op diversiteit om de flora en fauna te verbeteren.

In 1994 werd Het Utrechts Landschap de nieuwe eigenaar van het Zeisterbos. Met de status van beschermd natuurgebied is bouwen-in-het-bos ook in de toekomst uitgesloten. De tentoonstelling 'T ONVOLPREZEN ZEISTER BOSCH' is een wandeling in het bos door de tijd. Deze wordt met historische kaarten, tekeningen en foto's, documenten, filmfragmenten en citaten uit de collecties van het Gemeentearchief en het Zeister Historisch Genootschap, in beeld gebracht.

De tentoonstelling is onder auspiciën van Erfgoedpartners Zeist samengesteld door het Gemeentearchief Zeist, het Zeister Historisch Genootschap en de Culturele Vleugel Slot Zeist.

Culturele Vleugel Slot Zeist, Zinzendorflaan 1, 3703 CE Zeist

7 september t/m 6 oktober 2013

Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag: 11-17 uur

zaterdag & zondag: 13-17 uur

Toegangsprijzen: Volwassenen: € 5,50; 65+/CJP/MJK/Zeisterpas/U-pas: € 4,50; Jeugd t/m 16 jaar heeft gratis toegang.

Op www.geheugenvanzeist.nl kunt u een kortingsbon downloaden. Op vertoon van deze bon ontvangt u het tweede kaartje gratis.

<http://www.geheugenvanzeist.nl/images/tijdelijk/kortingsbon%20onvolprezen%20zeister%20bosch.jpg>

Tijdens Open Monumentenweekend zaterdag 14 september & zondag 15 september is de tentoonstelling gratis toegankelijk.

Zeister Historisch
Genootschap
Middellaan 6
3701 VH Zeist

Postbus 342
3700 AH Zeist

Telefoon:
(030) 6916388

E-mail:
info@zeist-historie.nl

Website
www.zeist-historie.nl

ANBI-beschikking
Nummer 55 537

Van de Poll lezing op maandag 9 september 2013 100 jaar Zeisterbosch'

Honderd jaar geleden werd het Zeisterbos door de gemeente aangekocht. Dat maakt 2013 tot een jubileumjaar. Maar het Zeisterbos is ouder dan dat. De basis voor de aanleg van het bos werd gelegd in de eerste helft van de achttiende eeuw. Rond 1730 werden bomen geplant langs de latere laan van Beek en Royen, destijds een zichtas van de gelijknamige buitenplaats. In 1771 was er al sprake van een herkenbaar bospatroon. Enkele decennia later werden grove dennen geplant op de plek van het huidige Zeisterbos. Vanaf dat moment maakt het bos deel uit van de geschiedenis van de natuurbeleving in Nederland.

Tot 1913 hoorde het bos achtereenvolgens bij drie verschillende buitenplaatsen. Beek en Royen was gesticht door de Utrechtse burgemeester Hendrik Verbeek op een stuk grond dat oorspronkelijk bij Slot Zeist hoorde. Daarmee was Beek en Royen de tweede grote buitenplaats in Zeist. Verbeek liet ten noordoosten van zijn huis een park aanleggen in de traditie van de Franse tuinkunst. Twee rechte lanen boden uitzicht tot ver over de heide, tot aan de kerktorens van Amersfoort en (oud) Leusden. Een derde zichtas kreeg de vorm van een gegraven waterpartij, de huidige Bosbeek.

De heuvelrug ten oosten van Zeist bestond in die tijd grotendeels uit 'woeste gronden', zandheuvels en heidevelden die deels door dorpelingen gebruikt werden om schapen te weiden en plaggen te steken. In de loop van de achttiende en de negentiende eeuw werden grote stukken grond uitgegeven aan vermogende particulieren. Daarmee kwam de ontginning van de woeste gronden op gang. Bebossing was een belangrijk middel om de heuvelrug in cultuur te brengen. Na de opsplitsing van Beek en Royen vestigde de Amsterdamse koopman Albert Voomborgh in 1825 de nieuwe buitenplaats Hoog Beek en Royen ten noorden van de straatweg. Voordat hij zijn witgepleisterde huis bouwde liet hij een park aanleggen in landschapsstijl. Met een slingervijver en kronkelende paden werd een wandeling door dit park een verrassende belevenis. Na de afsplitsing van het latere Zeisterbos in 1859 en de stichting van Pavia begon de derde periode met het bos als onderdeel van een buitenplaats.

De aankoop door de gemeente in 1913 vormde het startsein voor een moderne vorm van natuurbeheer. Gevarieerde beplanting zorgde ervoor dat het bos een ander aanzien kreeg. Naast diverse soorten naaldhout werd veel loofhout aangeplant. Achtereenvolgens Staatsbosbeheer, de Heidemaatschappij en Utrechts Landschap maakten het bos in de twintigste eeuw tot wat het nu is: een gevarieerd natuurbos dat in de nabije toekomst een sterk onderdeel is van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug.

Hans Zijlstra, historicus en auteur van het artikel over de geschiedenis van het Zeister Bos neemt ook de lezing voor zijn rekening

Deze Van de Poll lezing vindt plaats op **maandagavond 9 september 2013-08-20** in de kantine van de OSG Schoonoord op het landgoed Schoonoord (Blikkenburgerlaan) en is gratis toegankelijk.

Aanvang 20.00 uur. Alle belangstellenden hartelijk welkom. Een kwartier voor aanvang staat de koffie/thee voor u klaar.

Donateurs werven donateurs.

Donateurs zijn erg belangrijk voor ons samen. Samen werken we hard aan het bewaren en in stand houden van het historisch cultureel erfgoed van Zeist. De financiële bijdrage van de donateurs is de grootste bron van inkomsten; daarna een subsidie van de Gemeente Zeist. We hebben veel plannen, maar die kunnen we alleen uitvoeren als daar ook extra inkomsten tegenover staan.

Help ons en werf een donateur. En u weet het: elke nieuwe donateur kan in "Het Geschiedenishuis", ons centrum aan de Middellaan 6 te Zeist, een gratis historische verrassing uitzoeken.

Donateurbijdrage 2013

De minimumbijdrage is € 18,00 per jaar. Maar meer mag natuurlijk ook. U krijgt er veel voor terug. U heeft uw accept-giro voor 2013 ontvangen, indien u nog niet betaald heeft, dan graag zo spoedig mogelijk!

Najaarsexcursie 2013 naar het Blookerpark en naaste omgeving.

Wij nodigen u van harte uit voor deze excursie, die we in samenwerking met Buurt- en Belangen vereniging Huis ter Heide hebben vastgesteld op woensdagmorgen 2 oktober van 10.00 tot ± 12.30 uur. We verwelkomen u graag vanaf 09.45 uur in het Witte Kerkje aan de Amersfoortseweg 47 in Huis ter Heide voor een kijkje in de kerk en het nuttigen van een kopje koffie of thee. Er is voldoende parkeergelegenheid voor fietsen en auto's.

Programma:

10.00 uur – welkom en ontvangst

10.05 uur - inleiding en presentatie over de bijzondere locaties tijdens deze excursie door mevr. Marjo Veldhuijzen.

10.30 uur - groepsindeling en onder leiding van twee gidsen (waaronder Derk de Groot)

een wandeling door het Blookerpark, vervolgd door een flinke wandeling door de prachtige zichtlijn Oud Zandbergen - park Rodichem.

O.l.v. onze gidsen maken we tot slot een korte wandeling over het 4 ha grote wooncomplex: heel bijzonder!

± 12.30 u. Afsluiting en een ieder gaat 'zijns weegs'.

Het maximaal aantal deelnemers hebben we moeten vaststellen op veertig personen. Schrijft u zich s.v.p. tijdig in zodat u zeker bent van deelneming. Tevens wordt u verzocht € 7,00 p.p. te willen overmaken op rek.nr. 2967656 t.n.v. ZHG v.d.Pollstichting Excursiecommissie. Dit alles graag voor 25 september 2013.

Voor nadere informatie verwijzen wij graag naar onderstaand artikel, auteur Mw Marjo Veldhuijzen (door redactie ingekort).

De buurtschap Huis ter Heide heeft een geschiedenis van meer dan 350 jaar. In de 17e eeuw hadden de overheden van Utrecht en Amersfoort behoefte aan een verbindingsweg tussen beide steden, maar er was geen provinciale overheid, die zo iets regelde. Daarom boden ze gratis grond aan aan welgestelde burgers, mits de nieuwe eigenaren een bijdrage leverden aan de aanleg en het onderhoud van de nieuwe weg tussen Utrecht en Amersfoort. De grond werd in stukken verdeeld van 100 roeden breed (= ongeveer 376 meter) en 50 roeden diep. Wie er een huis op bouwde kreeg de dubbele diepte. Tussen de percelen moesten scheidingswegen zijn van 11 meter breed en die zijn er nog steeds. Denk maar eens aan de Hobbemalaan, de Ericaweg of de Alexanderweg. Zo ontstond een brede zandweg tussen Utrecht en Amersfoort met mooie, grote landhuizen links en rechts. Jasper Schade van Westrum kocht in 1652 perceel 19, aan beide zijden van de Amersfoortseweg. Op het zuidelijk deel liet hij rond 1653 een landhuis bouwen, dat hij Zandbergen noemde, met twee zichtassen. Eén zichtas liep vanaf de voorgevel haaks over de Amersfoortseweg naar het noorden, naar de Overplaats, de daar toen gelegen heidevelden in. Deze zichtas is het huidige Gezichtslaantje.

Voor het huidige Huis ter Heide is van groot belang dat de bekende cacaofabrikant Blooker het huis Zandbergen in 1895 in zijn bezit kreeg. Hij liet de beroemde landschapsarchitect H. Copijn de Overplaats van Zandbergen reconstrueren. Het werd een romantisch park in de Engelse landschapsstijl met boomgroepen, weiden en een vijver. Met de grond die uit de vijver kwam werden mooie glooiingen aangelegd, waarop

Openingstijden Het Geschiedenishuis:

Dinsdag 10-12 uur
en
1^e en 3^e zaterdag van
de maand 12.00-14.00
uur (niet in juli en
augustus en
december)

boompertijen werden aangelegd. Blooker bedacht voor de wegen die door het park heen slingerden namen van oudhollandse schilders: Ruysdaellaan, Rembrandtlaan, etc. Deze wegen werden al vanaf 1907 voorzien van enkele gaslantaarns en vanaf 1912 zelfs van elektrische verlichting.

Blooker was ook een goed zakenman en hij realiseerde zich, dat de aanwezigheid van een stationnetje het wonen in Huis ter Heide extra aantrekkelijk maakte. En toen het park Zandbergen klaar was verkavelde Blooker zijn Overplaats. Hij maakte er een villapark van. Elk kavel was minstens 2000 m² groot en werd vanaf 0,50 cent per m² verkocht aan welgestelde stedelingen. In 1923 schonk de heer Blooker zijn mooie park aan de gemeente op voorwaarde dat de gemeente het onderhoud voor haar rekening zou nemen. Met dat laatste was de gemeente niet blij, maar uiteindelijk accepteerde deze het geschenk. Sindsdien is het park bekend als het Blookerpark.

Aan het eind van de noordelijke zichts (het Gezichtslaantje) verkocht Blooker in 1912 een stuk grond van bijna 4,5 ha. voor de bouw van een nieuwe buitenplaats, Huize De Overplaats, later Huize Rodichem genaamd. Ook hier legde Copijn een prachtig landschapspark aan. Zowel het Gezichtslaantje als het Blookerpark en ook Oud Zandbergen zijn nu beschermd als rijksmonument.

Filmvoorstelling

Op maandag 7 oktober 2013 is er weer de jaarlijkse najaarsfilmvoorstelling in Figi. Aanvang 20.00 uur.

Welke films dan vertoond worden is op dit moment nog niet bepaald. Nadere informatie via de Nieuwsbode en/of kabel.

Historisch Café

De volgende bijeenkomst van het Historisch Café zal gehouden worden op 28 oktober 2013.

Plaats Figi, tijd 17.00 – 18.30 uur

Zoals u weet sturen we alleen uitnodigingen per e-mail, wilt u ook iedere keer uitgenodigd worden meldt u zich dan aan: info@zeist-historie.nl

Het historisch café is iedere laatste maandag van de eerste maand van het kwartaal; dus laatste maandag van januari, april, juli en oktober.

Sale - Sint Nicolaas -verkoop – 16 november 2013

Op zaterdag 16 november kunt u weer terecht in het Geschiedenishuis voor het kopen van historische presentjes. Van 12.00 –15.00 uur bent u welkom.

NIEUW IN DE COLLECTIE

Op 26 april jl. vond in het Geschiedenishuis aan de Middellaan een belangrijke overdracht plaats. Namens de heer Marijn W. Littooy uit Numansdorp schonk de heer Bernard Zewuster drie stuks ADO-speelgoed aan het Zeister Historisch Genootschap. De Zeister ADO-deskundige Herman uit de Bosch was bij de overdracht aanwezig. De schenking bestaat uit drie voertuigen; een bestelwagen met opschrift *Melkhandel*, een kraanwagen met draaibare kraan en hijswerk met opschrift *Autosleper* en een blokkenwagen in wybert-vorm met blokken. De stukken zijn te dateren tussen 1939 en 1951. Daarmee zijn het de oudste stukken in de ADO-collectie van het ZHG.

ADO houten speelgoed werd van 1922 tot 1933 gemaakt in de werkplaatsen van het

Heeft u :
Vragen, Opmerkingen
en/of Suggesties?

Aarzel niet om ze te
stellen, via telefoon of
e-mail

Tel. 030 69 56 311

e-mail-
info@zeist-historie.nl

Sanatorium voor tuberculoselijders 'Berg en Bosch' in Apeldoorn. In 1933 verhuisde het sanatorium naar het centraler gelegen Bilthoven, waar de productie werd voortgezet tot 1962, grotendeels naar ontwerp van Koo Verzuu, de werkleider. Hij liet zich inspireren door ontwerpen van Gerrit Rietveld. Het hele ADO pakket met alle rechten en materialen werd in dat jaar overgenomen door de Stichting Sociale Werkvoorziening Zeist en omstreken, dat zich al vanaf 1954 bezig hield met houtbewerking. Aanvankelijk stonden de letters ADO voor Arbeid Door Onvolwaardigen, maar sinds 1962 betekent ADO: Apart Doelmatig en Onverwoestbaar. Na meer dan 80 jaar is in augustus 2006 de productie van het speelgoed beëindigd. Dat was reden om op 16 februari 2007 de collectie historisch ADO-speelgoed - vervaardigd in Zeist - aan het Zeister Historisch Genootschap over te dragen. De grootste ADO-collectie, die voor publiek toegankelijk is, wordt bewaard in het CODA-museum in Apeldoorn (Zie ook <http://www.coda-apeldoorn.nl/collecties/coda-museum/ado-speelgoed>).

Karen Veenland-Heineman

De heren Zewuster (rechts) en Uit de Bosch (links) in het Geschiedenishuis op 26 april 2013. Op tafel staan v.l.n.r. de autosleper, de blokkenwagen en de bestelwagen 'Melkhandel'.

Nieuw verschenen boeken waarin Zeist een 'rol' in speelt

Een afgesloten huis

Auteur: M.O.P. Books

2013, Uitgeverij De Leeskamer en M.O.P Books

ISDN 97890 8606 0382

Misdaadroman, die zich gedeeltelijk in Zeist afspeelt.

8ste deel uit de serie over politiedistrict Heuvelrug

De canon van het Utrechts verleden

Auteur: Anne Doedens

2013: Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

ISBN 97890 5730 9021

In het hart van de samenleving

(met o.a. biografie van Hendrik Evert van Tellingen)

Auteur: Karolijn Burgman

Uitgave van: van Tellingen-Pul Stichting

Ter gelegenheid van de 500^e aanvraag van de van Tellingen-Pul Stichting

2013; www.vantellingen-pul.nl

Aanmeldingsformulier voor de excursie naar
Blookerpark en park Rodichem in Huis ter Heide

op woensdag 2 oktober 2013
van 10.00 – 12.30 uur

Dhr./Mevr. ....

Adres
.....

Postcode ..... Woonplaats .....

Telefoon ..... E-mail .....

Neemt graag alleen / met .....introducés deel aan de excursie
en maakt een bedrag over van ...x   7,-- =   ..... op
rek. nr. 2967656 t.n.v. ZHG v.d. Pollstichting Excursiecomm.

Bij overtekening van de komende excursie wordt het inmiddels
betaalde inschrijfgeld z.s.m.teruggestort aan de niet-ingedeelden.

Dit formulier graag v or 25 september (laten) bezorgen bij
Mw. M. van Voorden
Homeruslaan 27
3707 GN Zeist
of mailen naar: mevanvoorden@gmail.com

